

«Merkjisen»

Ole Eriksen Aaberg var fødd på Merket i Tisleidalen i 1838. Han tok seinere navnet Aaberg etter den garden foreldrene eide en tid. Ole gikk nesten alltid under navnet Merkjisen.

Han var utdannet som meierist og satt på Sanderstølen med buskapsen om sommeren. Det begynte å reke endel turister over fjellet mellom Gol og Aurdal, enda ve-gen bare var en krøtterstige. De brukte å ta inn hos Ole og der få mat og husvære. Ole utvidet støls-husene og tok imot flere gjester. Seinere bygget han hotell og dreiv dette i en lang årrekke. Det er samme stedet som nåværende Sanderstølen høgfjellshotell.

Ole var godt likt både blant gjest-ter, tjenestfolk og bygdefolk. Han var rettfram og ikke nøye på det. Det hendte en gang iblant at det kom vanskelige fruer innom. Ble de umulige, så sa Merkjisen «at dei berre kunne reise te helvete». Det rare var at Ole kunne tillate seg å si nesten hva som helst, det ble godart. Det var vel ikke så lett for en furten gjest heller. Hotellet lå veglaust langt innpå fjellet, og å gå til Gol eller Aurdal fristet vel lite.

Ole solgte også brennevin, og hos han kunne folk få kjøpt bren-nevin også om de var pengelause. De kunne bare betale siden, sa Ole. Til å begynne med hadde han brennevirket sitt i en stor gammel mjølbøle.

Merkjisen ble kjent vide om på grunn av yrket sitt, og også fordi han var noe av en original. Erika Kvamfoss som Merkjisen var omkledd til, fortalte at hun som ung-jente iblant var på Sanderstølen. Merkjisen hadde ingen kontor-hjelp på hotellet, og var ingen skrivendes kar selv, men Thore

Iversen som bar posten to ganger i veko fra Aurdal og innover Tis-leidalen, lå natten over hos Merk-jisen, og han var skrivemydig. Merkjisen dikterte, og Thore skreiv nøyaktig det som ble sagt. Det ble noen rare brev, fordi Merkjisen brukte å si «O so skriv du då» — og disse ordene kom med hver gang, men brevene så ut til å virke like godt for det, sa Eri-ka.

Ole solgte hotellet sitt og kjøpte seg et busdet heime i bygden. Han var ugift og døde i høg alder på en gamleheim i Gol.

Ole var av det slaget som meinte at alt som var i skogen, fjellet og i vatnet, var felleseige, og han lev-de etter den regelen.

En haust var jeg og bror min oppå stølen for å få i hus en grunn-førhese som stod igjen. Merkji-sen som da bodde på nabostølen, kom bort til oss og sa at vi måtte på fjorden og fiske for han, fordi han hadde jegerens pensjon, og han var nesten malhus. Vi var bare smågutter, men sa fra at det var ulovlig å fiske da. «Dæ gjere ingenting. E tak på me ansvar, men dø får bærre 80 øre kiloen før fisken», sa Ole. Fisking var jo vår største lyst, og vi drog på fjorden, laget til en stor eld på stranden, og fikk tak i noe fisk. Heldigvis hørte vi ikke noen klage etterpå, men det hadde vært vi som hadde an-svaret, og ikke Merkjisen.

Det gikk ikke alltid så nøyaktig for seg på hotellet til Merkjisen. I noen år hadde han Henrik i Nøyg-den (han brukte også navnet Sø-rhus og Fossen) som tjenestgut. Henrik var en stor spektakkel-mann. Noe av hans arbeid var å skyssse gjester med hest til Aurdal stasjon. Etter at Ormshammer

NEDRE REKKE fra venstre: Rangadi Stølsdotken g.m. Ole Aaberg Vestringstølgden, Ukjent, Merkji-sen, Gjørtvud Britene Sørsbogen, g.m. Kristian Fossen, Asta Ødegaard, Bjørge g.m. Engelret Sørli Vestringstølgden. Gutten ukjent. — Andre rekke: Ukjent, Ragna Nygård Vestringstølgden, Kirsten

bru over Tisleia var bygget, var det brukbar hjulveg til Aurdal. En dag noen gjester hadde satt seg oppi vogna kom Henrik med hesten og spente den i draget, men i bakvendt retning, løste tømme-ne og satte seg til å kjøre med pøke-ransikt, men kom ingen veg. Han gikk så av vognen igjen og spente hesten fra og ledde den en sving og spente igjen i draget, men også nå med hestehodet i bakvendt re-ting. Han satte seg på ny til å kjø-re, uten resultat. På ny måtte han av vogna, men nå gikk han flere

kast omkring, klødde seg meir i hodet — og så gikk det ett lys opp for han. Han bare snudd hesten i riktig retning, og da gikk kjørn-gen riktig bra. Gjestene hadde fø-lølsen av å være kommet til bak-vendthand.

En annen dag noen fruer stod utpå gardsplassen og pratet, kom Henrik bortli og spurte om de had-de sett noen av lomhundene hans? Han hadde en drift gående på bei-bliitt borte tre stykker. Kvinnfolka hadde ikke sett noen, og det un-

Nattlys-blomsten med helbredelse for mange kroniske sjukdommer?

Om de største forhåpnin-ger slår til, har folkemedi-sinen funnet mye av en li-verts blomst i Nattlys-blomsten.

Opplysningene har etter-hvert spredt seg: En helse-kostforretning på Fager-nes forteller at av «medisi-nen» Pre-Glandin er det solgt en hel del den siste ti-da. Faktisk fikk medarbei-deren i «Valdres» den siste pakningen butikken hadde akkurat i vårt spørre-øyeblikk like før jul.

Man får kjøpt pakninger med «kapsler med naturlig olje fra Evening Primrose blomsten». Men ettersoni det bare er de små frøene i blomsten man kan gjøre bruk av i denne forbindel-se, er kapslene temmelig dyre, — ja, den dyreste va-ren Fagernes-butikken til denne tid har hatt. I en litt større pakning ble det over kr. 1.30 pr. kapsel, og det anbefales «2 kapsler 2-4 ganger daglig».

Hva i all verden skal Nattlys-blomsten være godt for? Den skal inneholde det mest verdifulle mennesketroppen kan tilføres, nest etter ekte morsmjølk.

Den skal kunne hjelpe for høy blodtrykk, blodpropp, hjer-teinfarkt, revmatiske plager, men-strasjonsbesvær, ekseim, hjerne-blødning, alkoholisisme, multipel sklerose, Parkinsons sjukdom, Sjøgrens syndrom (utvæking av færekanaler) samt for hyperakti-vitet hos barn.

Ja, kapslene skal visst også vir-ke slankende på dem som har for høy kroppsvekt.

Ukebladet «Hjemmet» hadde nylig intervju med overlege Svend Rosengren ved fylkesjukhuset i Halmstad i Sverige. Som «skole-medisiner» måtte han sveile den bitre pille å søke hjelp i folkemedi-sinen. Han ble for flere år sida rammet av hjerneblødning, og mener det først og fremst er Pre-Glandin som har ført til at han i dag er fullt beskjefdiget i sin hel-dagsstilling. Men i ei handvending er det ikke gjort å komme seg.

Denne overlegen hadde lest en rapport fra England, der nevnte medikament hadde hatt forbliø-fende positive resultat på 6000 pa-sienter med multipel sklerose (muskelsvinn).

Olje fra blomsterte — Kan du enkelt forklare oss hva Pre-Glandin inneholder?

— Det er en olje som utvinnes av Nattlys-blomsten (Oenothera lamarckiana). Den skriver seg opprinnelig fra Nord-Amerika, men vokser også vill visse steder i Nederland, Tyskland og England. Indianerne brukte olje fra Nattlys-blomsten for å få sår til å gro, og selve veksten var kjent fra urgammeit av som en god legeurt ved mange sjukdommer. Dagens kunnskap om Nattlys-oljens hel-bredende virkning bygger på langvarig og grundig forskning med en kanadisk professor i spis-sen.

Det viste seg nemlig at oljen fra Nattlys-blomstens frø er verdens rikeste kilde til flerumettede fett-syrer og den livsviktige gamma-linolensyren. Dette siste stoffet er ulyre viktig for hornom-balansen i kroppen var, og finnes ellers ba-re i morsmjølk. —

Det går ellers fram av interv-juet at det står mye igjen å klar-legge og forske videre på. Men denne Rosengren antyder at man kanskje «er nær løsningen på år-saken til en lang rekke sjukdom-mer som rett og slett kan skyldes mangler eller ubalanse i vår orga-nisme». Han sier også at det ser ut til at vi nå har «midler til å lindre plager som alt er oppstått.»

Han blir spurt om bevis for Nattlys-blomstens omfattende po-sitive virkninger. Forsøk hittil virker altså lovende, men ellers

bygger man fortsatt på forhåpnin-ger. Rosengren sier at vi trolig står ved inngangen til noe som kommer til å bli en medisinsk sen-sasjon, — ikke minst fordi skole-medisinere går tilbake til naturen for å finne hjelp.

Og så: Advarslen For egen del advarer vi sterkt imot for sterke forhåpninger. At folkemedisinen har mye å by på, er vi ikke nye i tvil. Men fordi fol-kemedisinen ulykkeligvis har måttet kjempe mot legenes uvilje, har sterkt oppskrudde forventnin-ger vært noe av folkemedisinen måte å fungere på. — man måtte appellere til håp og tro. Og nokså ofte har forhåpningene vært små blaff — og så den store stillhet et-terpå. Inne i den stillheten ligger det mange brutte forhåpninger fra kronisk sjuke i fortvillet leing etter akkurat det som kan hjelpe dem.

Tross betenkeligheter — og et-ter å ha tatt med advarsel mot for sterke forhåpninger — mener vi likevel det er riktig å nevne mulig-heter som det Nattlys-blomsten synes å bære bud om. Om folk vil eksperimentere, er det neppe sær-lig skade skjedd. Det er folkeme-disinens store fordel, at den til-venlig tilbyr naturstoffer som fall-fall ikke er farlige.

Joppe

Ole Merkjisen var svar til å for-telle, og det han sa, var rett fram. Vi kan ta med et par stubber, før de går i glemskeboken.

Det var en buddie innpå fjellet som satt med ubyggingste. Det var bestemt en dag at det skulle komme en kløvhest og hente bu-drått (smør og ost) for elerne av buskapsen utpå flatbygdene. Bu-deia hadde laget til en slump pult-ost, men så ble hun vår at det had-de kommet mark i osten. Hun tok da en trestamp og stampet osten dugelig slik at marken døde. Oste-marken har svart hode, men for å bote på det, strødde hun duglig med karve i osten, og da ble den igen forskjell å sjå. Jeg hørte ikke at noen ble sjuk av denne kosten, sa Ole.

Det er også en annen historie som viser Oles evne til å ordne opp:

Det kom en kar og klaget over at den osten han hadde kjøpt av Ole, var det mark i. Ole bedyret at marken var kommet i osten under frakten, og da hadde Ole ingen an-svar for det. «O du fårstær då kar, at makken nok hadde greite på ko som va bæste osten», sa Ole.

En kveld Ole kom innpå stølen og satte seg på krakken, fortalte han: Det var mens jeg dreiv på Sanderstølen at jeg ble var en kar som fór så rart åt bortved uthuset mitt. Tilstutt gikk han inn døren og ble borte. Jeg laget meg til et ærende bortli utnsvægg, og da hørte jeg at han hengte seg. Aldri har jeg båret kniv på meg før, og aldri siden, men denne dagen had-de jeg det. Jeg gikk inn og skar karen ned igjen. Karen krante seg merkelig fort til, og vi gikk sam-men ut av døren igjen. Ikke sa han ett ord, og ikke sa jeg ett ord, men karen kom til å leve til han ble en gammel mann. Jeg pratet med han ofte, men ingen av oss nevnte det som hadde hendt i ut-huset dengang. Men navnet på mannen fortalte Ole ikke.

I. Kuterstad

«Merkjisen»

Ole Eriksen Aaberg var fødd på Mørket i Tjiselidalen i 1838. Han tok seinere navnet Aaberg etter den garden foreldrene eide en tid. Ole gikk nesten alltid under navnet Merkjisen.

Han var utdannet som meierist og satt på Sanderstølen med buskapsen om sommeren. Det begynte å reke endel turister over fjellet mellom Gol og Aurdal, enda ve-gen bare var en krøtterstige. De brukte å ta inn hos Ole og der få mat og husvære. Ole utvidet støls-husene og tok imot flere gjester. Seinere bygget han hotell og dreiv dette i en lang årrekke. Det er samme stedet som nåværende Sanderstølen høgfjellshotell.

Ole var godt likt både blant gjest-ter, fjensfolk og bygdefolk. Han var rettfram og ikke nøye på det. Det hendte en gang iblant at det kom vanskelige fruer innom. Ble de umulige, så sa Merkjisen «at dei berre kunne reise te helvete». Det rare var at Ole kunne tillate seg å si nesten hva som helst, det ble godart. Det var vel ikke så lett for en furten gjest heller. Hotellet lå veglaust langt inn på fjellet, og å gå til Gol eller Aurdal fristet vel lite.

Ole solgte også brennevin, og hos han kunne folk få kjøpt brennevin også om de var pengelause. De kunne bare betale siden, sa Ole. Til å begynne med hadde han brennevirket sitt i en stor gammel mjølbøle.

Merkjisen ble kjent vide om på grunn av yrket sitt, og også fordi han var noe av en original. Erka Kvamfoss som Merkjisen var onkel til, fortalte at hun som ung jente iblant var på Sanderstølen. Merkjisen hadde ingen kontor-hjelp på hotellet, og var ingen skrivendes kar selv, men Thore

Iversen som bar posten to ganger i veko fra Aurdal og innover Tjiselidalen, lå natten over hos Merk-jisen, og han var skrivkyndig. Merkjisen dikterte, og Thore skreiv nøyaktig det som ble sagt. Det ble noen rare brev, fordi Merkjisen brukte å si «O so skriv du då» — og disse ordene kom med hver gang, men brevene så ut til å virke like godt for det, sa Eri-ka.

Ole solgte hotellet sitt og kjøpte seg et busked heime i bygden. Han var ugift og døde i høg alder på en gambleheim i Gol.

Ole var av det slaget som meinte at alt som var i skogen, fjellet og i vahnet, var fellelseige, og han levde etter den regelen.

En haust var jeg og bror min oppå stølen for å få i hus en grunn-førheseje som stod igjen. Merk-jisen som da bodde på nabostølen, kom bort til oss og sa at vi måtte på fjorden og fiske for han, fordi han hadde jegerens pensjon, og han var nesten mahaus. Vi var bare smågutter, men sa fra at det var ulovlig å fiske da. «Dæ gjere ingenting. E tak på me ansvar, men dø får bærre 80 øre kiloen før fisken», sa Ole. Fisking var jo vår største lyst, og vi drog på fjorden, laget til en stor eid på stranden, og fikk tak i noe fisk. Heldigvis hørte vi ikke noen klage etterpå, men det hadde vært vi som hadde an-svaret, og ikke Merkjisen.

Det gikk ikke alltid så nøyaktig for seg på hotellet til Merkjisen. I noen år hadde han Henrik i Nøy-gden (han brukte også navnet Sør-hus og Fossen) som tjenestegutt. Henrik var en stor spektakkel-mann. Noe av hans arbeid var å skyssse gjester med hest til Aurdal stasjon. Etter at Ormshammer

NEDRE BEKKE fra venstre: Rangadi Stølsdotken g.m. Ole Aaberg Vestringbygden. Ukjent Merk-jisen. Gjertvud Britene Sørskogen, g.m. Kristian Fossen. Asta Ødegård, Bjørge g.m. Engebret Sørli Vestringbygden. Gutten ukjent. — Andre rekke: Ukjent. Ragna Nygård Vestringbygden. Kirsten

bru over Tjiseia var bygget, var det brukbar hjulveg til Aurdal.

En dag noen gjester hadde satt seg oppi vogna kom Henrik med hesten og spente den i draget, men i bakvendt retning, løste tømme og satte seg til å kjøre med pøke-ransikt, men kom ingen veg. Han gikk så av vognen igjen og spente hesten fra og ledde den en sving og spente igjen i draget, men også nå med hestehodet i bakvendt re-thing. Han satte seg på ny til å kjøre, uten resultat. På ny måtte han av vogna, men nå gikk han flere

bru over Tjiseia var bygget, var det brukbar hjulveg til Aurdal.

En dag noen gjester hadde satt seg oppi vogna kom Henrik med hesten og spente den i draget, men i bakvendt retning, løste tømme og satte seg til å kjøre med pøke-ransikt, men kom ingen veg. Han gikk så av vognen igjen og spente hesten fra og ledde den en sving og spente igjen i draget, men også nå med hestehodet i bakvendt re-thing. Han satte seg på ny til å kjøre, uten resultat. På ny måtte han av vogna, men nå gikk han flere

Bagge g.m. Lage O. Westertø. Ukjent. — Øverste rekke: Seks ukjente damer, men blant dem er Marghild Bøe (antagelig lengst til høyre) som bygget og dreiv Bøes pensjonat i Aurdal. — Bildet er ut-lant av Dortha Garhå.

dret Henrik seg storligen over. Det var tre av de glideste avis-dyrene hans, sa han, og tok ned i trygjelomma si og tok opp en lev-ende lornhund og holdt like bortli kvinnene og forklarte at det var maken til denne, men enda finere. Fruene tenkte vel de var kommet til det mørkeste fastland.

Ole Merkjisen var svær til å for-telle, og det han sa, var rett fram. Vi kan ta med et par stubber, før de går i glemmeboken.

Det var en buddelig innpå fjellet som satt med ubyggingste. Det var bestemt en dag at det skulle komme en kløvhest og hente bu-drått (smør og ost) for elerne av buskapsen uppå flatbygdene. Bu-deia hadde laget til en slump pult-ost, men så ble hun vår at det had-de kommet mark i ostene. Hun tok da en trestamp og stampet ostene dugelig slik at marken døde. Oste-marken har svart hode, men for å bote på det, strødde hun duglig med karve i ostene, og da ble den igen forskjell å sjå. Jeg hørte ikke at noen ble sjuk av denne kosten, sa Ole.

Det er også en annen historie som viser Oles evne til å ordne opp:

Det kom en kar og klaget over at den ostene han hadde kjøpt av Ole, var det mørk i. Ole bedyret at marken var kommet i ostene under frakten, og da hadde Ole ingen an-svar for det. «O du fårstær dæ kar, at makken nok hadde greite på ko, som va bærste ostene», sa Ole.

En kveld Ole kom innpå stølen og satte seg på krakken, fortalte han: Det var mens jeg dreiv på Sanderstølen at jeg ble vår en kar som fór så rart åt bortved uthuset mitt. Tjislutt gikk han inn døren og ble borte. Jeg laget meg til et ærende bortli uthusveggen, og da hørte jeg at han hengte seg. Aldri har jeg båret kniv på meg før, og aldri siden, men denne dagen had-de jeg det. Jeg gikk inn og skar karen ned igjen. Karen krante seg merkelig fort til, og vi gikk sam-men ut av døren igjen. Ikke sa han ett ord, og ikke sa jeg ett ord, men karen kom til å leve til han ble en gammel mann. Jeg pratet med han ofte, men ingen av oss nevnte det som hadde hendt i ut-huset dengang. Men navnet på mannen fortalte Ole ikke.

I. Kulterstad

Nattlys-blomsten med helbredelse for mange kroniske sjukdommer?

Om de største forhåpning-ger slår til, har folkemedi-sinen funnet mye av en li-vets blomst i Nattlys-blomsten.

Oplysningene har etter-hvert spredt seg: En helse-kostforretning på Fager-nes forteller at av «medisi-nen» Pre-Glandin er det solgt en hel del den siste ti-da. Faktisk fikk medarbei-deren i «Valdres» den siste pakningen butikken hadde akkurat i vårt spørre-øyeblikk like før jul.

Man får kjøpt pakninger med «kapsler med naturlig olje fra Evening Primrose blomsten». Men ettersonn det bare er de små frøene i blomsten man kan gjøre bruk av i denne forbindelse, er kapslene temmelig dyre, — ja, den dyreste va-ren Fagernes-butikken til denne tid har hatt. I en litt større pakning ble det over kr. 1.30 pr. kapsel, og det anbefales «2 kapsler 2-4 ganger daglig».

Hva i all verden skal Nattlys-blomsten være godt for? Den skal inneholde det mest verdifulle menneskekroppen kan tilføres, nest etter ekte morsmjølk.

Den skal kunne hjelpe for høy blodtrykk, blodpropp, hjerteinfarkt, revmatiske plager, men-stransjonsbevær, ekseem, hjerne-blødning, alkoholisisme, multipel sklerose, Parkinsons sjukdom, Sjøgrens syndrom (utvæking av færekanaler) samt for hyperakti-vitet hos barn.

Ja, kapslene skal visst også vir-ke slankende på dem som har for høy kroppsvekt.

Ukebladet «Hjemmet» hadde nylig intervju med overlege Svend Rosengren ved fylkessjukhuset i Halmstad i Sverige. Som «skole-medisiner» måtte han sveige den bitre pille å søke hjelp i folkemedi-sinen. Han ble for flere år sida rammet av hjernebleding, og mener det først og fremst er Pre-Glandin som har ført til at han i dag er fullt beskjefdiget i sin hel-dagsstilling. Men i ei handvending er det ikke gjort å komme seg.

Denne overlegen hadde lest en rapport fra England, der nevnte medikament hadde hatt forbløt-fende positive resultat på 6000 pasien-ter med multipel sklerose (muskelsvinn).

Ole fra blomsterte — Kan du enkelt forklare oss hva Pre-Glandin inneholder?

— Det er en olje som utvinnes av Nattlys-blomsten (Oenothera lamarckiana). Den skriver seg opprinnelig fra Nord-Amerika, men vokser også vill visse steder i Nederland, Tyskland og England. Indianerne brukte olje fra Nattlys-blomsten for å få sår til å gro, og selve veksten var kjent fra urgammelet av som en god legeurt ved mange sjukdommer. Dagens kunnskap om Nattlys-oljens hel-bredende virkning bygges på langvarig og grundig forskning med en kanadisk professor i spis-sen.

Det viste seg nemlig at oljen fra Nattlys-blomstens frø er verdens rikeste kilde til flerumettede fettsyrer og den livsviktige gamma-linolensyren. Dette siste stoffet er ulyre viktig for homnon-balansen i kroppen vår, og finnes ellers ba-re i morsmjølk.

Det går ellers fram av intervjuet at det står mye igjen å klar-legge og forske videre på. Men denne Rosengren antyder at man kanskje «er nær løsningen på år-saken til en lang rekke sjukdom-mer som rett og slett kan skyldes mangler eller ubalanse i vår orga-nisme». Han sier også at det ser ut til at vi nå har «midler til å lindre plager som alt er oppstått».

Han blir spurt om bevis for Nattlys-blomstens omfattende po-sitive virkninger. Forsøk hittil virker altså lovende, men ellers

bygger man fortsatt på forhåpning-ger. Rosengren sier at vi trolig står ved inngangen til noe som kommer til å bli en medisinsk sensasjon, — ikke minst fordi skole-medisinere går tilbake til naturen for å finne hjelp.

Og så: Advarselen For egen del advarer vi sterkt imot for sterke forhåpninger. At folkemedisinen har mye å by på, er vi ikke nye i tvil. Men fordi fol-kemedisinen ulykkeligvis har måttet kjempe mot legenes uvilje, har sterkt oppskrudde forventnin-ger vært noe av folkemedisinen's måte å fungere på. — man måtte appellere til håp og tro. Og nokså ofte har forhåpningene vært små blaff — og så den store stillhet et-terpå. Inne i den stillheten ligger det mange brutte forhåpninger fra kronisk sjuke i fortvilet leing etter akkurat det som kan hjelpe dem.

Tross betenkeligheter — og et-ter å ha tatt med advarsel mot for sterke forhåpninger — mener vi likevel det er riktig å nevne mulig-heter som det Nattlys-blomsten synes å bære bud om. Om folk vil eksperimentere, er det neppe sær-lig skade skjedd. Det er folkeme-disinens store fordel, at den til-varlig tilbyr naturstoffer som iall-fall ikke er farlige.

Jøppe